

**THE RELEVANCE OF STRENGTHENING
THE EUROPEAN COMPONENT OF CIVIC IDENTITY
IN THE EDUCATIONAL PROCESS**

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЗМІЦНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СКЛАДОВОЇ
ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Valevskyi O. L.

*Doctor of Science in Public
Administration,
Leading Researcher,
National Institute for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine*

Валевський О. Л.

*доктор наук з державного
управління,
провідний науковий співробітник,
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

Військове вторгнення росії в Україну стало поштовхом, який сприяв відмові українців від усталених політичних та історичних моделей, опануванню нових цінностей, що пов'язуються з євроінтеграційним державним курсом. Під час широкомасштабної воєнної агресії рф значно збільшилася кількість прихильників вступу нашої країни до ЄС. Станом на липень 2025 р. 75 % опитаних підтримували вступ України до ЄС, до НАТО – 70 % [1]. Підтримка вступу до ЄС і НАТО є практично одностайною серед громадян України в регіональному, віковому та майновому розрізах.

У Лісабонському договорі (2007 р.) у статтях 1 і 2 визначаються засадничі цінності ЄС: повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенство права, повага до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин. У Договорі стверджується, що ці цінності є спільними для держав, де панують плюралізм, толерантність, справедливість, солідарність та рівність між жінками і чоловіками. У зазначених статтях Договору прописано, що метою Європейського Союзу є сприяння ствердженню його цінностей та добробуту народів, які входять до нього. У відносинах з іншими країнами ЄС підтримує і просуває свої цінності та інтереси [2].

Поняття «європейська ідентичність» визначається у Декларації європейської ідентичності (1973 р.), у якій стверджується, що європейські країни об'єднані спільними цінностями представницької демократії, поваги до прав людини, верховенства права та соціальної справедливості, яка є метою економічного прогресу. Цінності ЄС визначаються в Декларації як фундаментальні елементи європейської

ідентичності. У Декларації також вказано, що «європейська ідентичність розвиватиметься як функція динамічного будівництва об'єднаної Європи» [3].

Не зважаючи на підтримку українцями курсу європейської інтеграції, тим не менш, відсутні однозначні підстави для того, щоб стверджувати, що в українському суспільстві набули незворотного характеру цінності й норми, на яких базується європейська спільнота, зокрема верховенство права і дотримання прав людини.

Нааявні проблеми з поінформованістю громадян щодо вступу нашої країни до ЄС. Так, за результатами опитування, 66,5 % респондентів бракує інформації про вплив на них євроінтеграційних реформ, 62 % не знали, які вигоди вони отримають від вступу України до ЄС. Лише 43,8 % ствердно відповіли, що мають достатньо інформації щодо процесу вступу до ЄС [4]. Отже, існує потреба в налагодженні просвітницької роботи, спрямованої на підтримку євроцентричних тенденцій у формуванні ідентичності українських громадян.

У Дорожній карті європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року, що затверджена наказом МОН № 1501 від 11 грудня 2023 р., визначено операційну ціль 3.3. «Учасники освітнього процесу та науковці є каталізатором поширення європейських цінностей в Україні», яка, зокрема, містить завдання запровадження навчального модуля щодо цінностей ЄС в рамках підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Деякі заклади вищої освіти вже пропонують освітні програми з вивчення проблем євроінтеграції, зокрема європейських цінностей. Також ознайомлення із цінностями ЄС відбувається в межах освітніх програм громадянсько-патріотичного, морально-етичного та правового профілю.

Проте зазначених заходів критично мало. Згідно з експертними оцінками, студенти закладів вищої освіти недостатньо усвідомлюють важливість дотримання й поширення загальноєвропейських цінностей через брак навчальних курсів на цю тематику [5, с. 112–113]. За результатами опитування, проведеного Українською асоціацією викладачів і дослідників європейської інтеграції, глибокий рівень розуміння європейських цінностей підтверджують лише 19,5 % респондентів серед студентської молоді, а 48 % респондентів визначили свій рівень знайомства з ними як загальний [6]. Як зазначають автори дослідження, рівень ознайомлення молоді з європейськими цінностями є переважно поверховим, уявлення про їхній зміст – фрагментарним та абстрактним, без чіткого розуміння принципів і механізмів їх застосування. Це є особливо критичним для інженерних, технічних,

природничих галузей, де вивченню європейських цінностей порівняно із соціогуманітарним блоком приділяється набагато менше уваги.

Учителі закладів загальної середньої освіти і викладачі закладів вищої освіти мають стати одними з ключових провідників просування європейських цінностей. Заклади освіти мусять усвідомлювати свою відповідальність за формування не тільки професійних компетенцій, а й світогляду здобувачів, адже саме через освіту транслюються демократичні цінності, які зміцнюють державу й суспільство, особливо в умовах війни та в контексті європейської інтеграції України.

Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати, що наразі цикл гуманітарних дисциплін функціонує в умовах певного дефіциту осмислення європейських цінностей, а відтак і чіткого розуміння концептуальних засад майбутньої моделі суспільства, до якого прагне Україна в контексті курсу європейської інтеграції.

Потрібно сприяти підвищенню рівня обізнаності педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо змісту європейських цінностей, надавати їм методичну підтримку та інструментарій для інтегрування європейських цінностей у навчальний процес.

Українськими необхідними є підготовка навчальних курсів з тематики європейської ідентичності, проведення наукових заходів з проблематики формування європейської складової ціннісної структури української ідентичності. Це необхідно з метою усвідомлення здобувачами освіти змісту європейських цінностей, на яких базується ЄС.

Спеціалізовані навчальні курси щодо європейських цінностей мають бути спрямовані також і на широкий загал. Поширення знань про зміст європейських цінностей має відбуватися за допомогою різних каналів комунікації: у навчальних аудиторіях, на конференціях і семінарах, у виступах на медійних ресурсах. Це дасть змогу широкій аудиторії чіткіше розуміти зміст та цілі євроінтеграційного курсу України.

В практичному плані доцільно:

- поширити практику створення спеціальних навчальних курсів з проблематики вивчення європейських цінностей, які є засадничими у функціонуванні державних і суспільних інституцій ЄС;

- започаткувати за допомогою коштів європейських донорів стипендіальну програму для здобувачів гуманітарної освіти з вивчення європейської ідентичності та імплементації її компонентів в Україні у контексті реалізації курсу європейської інтеграції;

- розробити дидактичні й хрестоматійні матеріали для закладів середньої і вищої освіти з метою вивчення змісту європейських цінностей та їх імплементації у формування української громадянської ідентичності;

– сприяти проведенню викладачами закладів середньої і вищої освіти комунікативних та просвітницьких заходів для широкої аудиторії з метою популяризації змісту європейських цінностей;

– сприяти за допомогою міжнародних партнерів підтримці дослідницьких проєктів у сфері вивчення політико-правових, культурних та соціальних механізмів імплементації європейських цінностей в процесі реалізації курсу європейської інтеграції України.

Література:

1. Національне опитування в Україні (Міжнародний республіканський інститут, липень 2025). Соціологічна група «Рейтинг». URL: <https://www.ratinggroup.ua/news/iri-national-jul2025> (дата звернення: 09.03.2026).

2. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (2007/C 306/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/lis/sign/eng> (Last accessed: 09.03.2026).

3. Document on the European Identity published by the Nine Foreign Ministers (Copenhagen, 14 December 1973). URL: http://aei.pitt.edu/4545/1/epc_identity_doc.pdf (Last accessed: 09.03.2026).

4. Європейське майбутнє України: довілля, енергетика та повоєнна відбудова очима громадян. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довілля». Аналітична записка листопад 2024. URL: https://cdn.prod.website-files.com/685c279caf66f4023ad2cab4/689b76bb19a477f3120ea178_RG%20Dixi%2012%202024.pdf (дата звернення: 09.03.2026).

5. Маслоva А., Гончарова О. Зміцнення провідних європейських цінностей в українській педагогічній освіті в умовах війни. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 2023 91((II) 1), С. 108–116. URL: <https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.10> (дата звернення: 09.03.2026).

6. Тупахіна О., Сікорська І., Дугинець Г., Герасимчук Т., Пошедін О., Калитчак Р. Промоція європейських цінностей у студентському середовищі: досвід українських закладів вищої освіти. Policy Paper. Українська асоціація викладачів і дослідників європейської інтеграції, 2024. URL: https://aprei.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/Policy_Paper_Aprei-2.pdf (дата звернення: 09.03.2026).